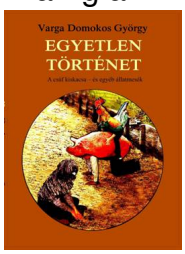
V a r g a D o m o k o s G y ö r g y h o n l a p j a

Egyetlen történet
A csúf kiskacsa és egyéb állatmesék

KÓSTOLÓ

TARTALOM

A csúf kiskacsa

A kutya és a farkas

A gólya és a béka

A róka és a nyúl

A vadméh és a fürkészdarázs

A nyúl és a sün

A csúf kiskacsa
(részletek)

Réce mama boldog révületben ült tojásain. Kikukucskált a deszkarésen, felpillantott a Holdra, s megállapította: még kerek egy hét, s kikelnek a kicsinyek. Végre-valahára! Behunyta szemét, úgy ábrándozott. Hirtelen mintha apró gallyacska csapta volna meg hasfalát. Még a pattanást is tisztán hallotta. „Csak nem?”, csodálkozott el. „Hiszen még nincs itt az ideje!”

Üggyel-bajjal felkecmergett, s a derengő fényben körbehordta tekintetét a fészekalján. Tizenegy tojás domborodott a szeme előtt, tizenegy vékony héjú, tompa fényű, síkos tojás. Az egyiken megpillantotta, amit keresett: jókora repedés éktelenkedett rajta. Egyszer csak megemelkedett a burok, véres szárnyacska türemkedett elő, aztán kikandikált egy csenevész csőr is.

Réce mamának elállt a lélegzete, úgy figyelt. Rossz érzés kerítette hatalmába. Nem, az ő csőrük nem ilyen. Egyáltalán nem ilyen. Ez a csőr olyan hegyes, mint a rózsa tövise. Olyan, mintha… mintha csökött volna. Torz. Beteg. Most vette észre, hogy a tojás maga is lényegesen kisebb a többinél. Eszébe jutott, hogy a cseresznyénél meg a mogyorónál szokott ilyet látni: az érik meg előbb, amelyik beteg. Hamarabb megpirosodik vagy hamarabb megbarnul, hamarabb le is hull, ám nincs benne köszönet: alakra hibás, íze keserű.

Réce mama beleborzongott.

Reccsent megint a tojáshéj, a repedés szerteszét szaladt. Az izgága lény egyszeriben előbugta véres-borzas fejecskéjét, majd nagy keservesen kihámozta magát kocsonyás burkából. Réce mama a legmélyebb kétségekbe zuhant. „Micsoda torzszülemény!” – csóválta fejét. „Se rendes csőre, se rendes farka! Vajon a többi is ilyen lesz?” Csendben fohászkodott, nehogy bekövetkezzék ez a borzalom. Szerencsére a többi tojás békésen szendergett: rá sem hederített, miféle szörnyűség történik ott a fészekaljban, épp a tőszomszédságában.

Réce mama legszívesebben kipenderítette volna a többi mellől ezt a formátlan, rút teremtményt. De amikor széles, lapos csőrével erőteljesen feléje bökött, hogy odább taszítsa, szíve legmélyén – mitől, mitől nem – hirtelen megszólalt a határtalan anyai gyengédség. „Mégiscsak az enyém! Én tojtam! Én ültem rajta hétszámra!”

– Háp-háp! – mondta oda neki, egyszerre nagyon kedvesen és nagyon szomorúan.

– Csip-csip – felelte az új jövevény.

*

– Hát ez meg miféle szerzet? – szörnyülködött Réce papa, mikor a Nap első sugarára nagy nehezen kinyitotta szemét.

– Pszt! – pisszegett Réce mama. – Nehogy megsértsed hamvas kis lelkét!

– Honnan szalajtották? Kinek a csúf kölke?

– Ki másé, mint a tied meg az enyém! Innen kelt ki a fészekaljból. – S azzal Réce mama, mielőtt valami nagy baj történne, gyorsan szárnya alá vette kicsinyét.

Réce papának haragra gyúlt a feje.

– Szedte-vette teremtette! A vak is látja, hogy ez nem kacsa, inkább valami tikivadék!

– Ez már legyen a maga baja! – hápogott mérgesen Réce mama. – Én ültem rajta, én melengettem, én láttam a saját két szememmel, hogy az én tojásomból bújt elő. A többi nem érdekel!

– És ha a gazdasszony komisz kölke csinálta? – erősködött Réce papa. – Idecsent egy csirketojást. Belőle aztán kinézem!

– Megmondtam, amit megmondtam! – szögezte le Réce mama ellentmondást nem tűrően. – Az enyém! Nem adom!

„Végül is" – legyintett már erre Réce papa – „ahol jut ennivaló tíz éhes csőrnek, jut a tizenegyediknek is".

– Szeretnék valamit mondani! – vakkantott ismét Buttyó kutya.

– Nem hiszem, hogy mondanivalónk volna egymásnak! – csipogta a csúf kiskacsa, és még csak hátra sem fordult.

– Én meg úgy vélem, hogy nagyon is van!

A csúf kiskacsa erre már megfordult.

– Nocsak, nocsak! Csak nem szólalt meg a lelkiismereted?

– Ha arra gondolsz, hogy lelkifurdalásom volna, hát nincs.

– Igazán kár – ingatta fejét a csúf kiskacsa. – Mert akkor még lett volna miről társalognunk. Kérlek, hagyj magamra! Emlékezni jöttem ide, nem fecsegni!

Buttyó szomorúan pislogott.

– Hát nagyon nem esik jól, hogy bűnösnek látsz. Hiszen teljesen ártatlan vagyok!

– Ártatlan?! Ártatlan?! Hogyan is lehetnél te ártatlan?! – kiáltott rá mérgesen a csúf kiskacsa. – Ők az ártatlanok! – mutatott a Gödör felé. – Tudd meg, Buttyó, senkinek sincs joga ártatlannak mondani magát az élők közül! Senkinek sincs joga semmiféle felelősséget elhárítani magáról!

Neked a legkevésbé!

A csúf kiskacsa elfordult, háta erősen rázkódott.

Buttyónak összeszorult a szíve, ám hirtelen gondolt egyet. Nekiindult a Gödör kerítése mellett, vigyázva rá, hogy egyforma hosszúságúakat lépjen. Minden tizedik lépésére ugatott egyet. A csúf kiskacsa értetlenül nézett a nyomába. Mikor a gödröt megkerülve visszaért, Buttyó csak ennyit mondott:

– Éppen hússzor húsz kutyalépés.

– Na és?

– Innentől fogva egyszerű számtanpélda. Hány csirke is fér el egy ekkora területen? – Buttyó lépett egyet előre, aztán elfordult, s ezt addig ismételte, amíg vissza nem ért a kiindulási pontra.
– Nos?

– Nem akarom tudni!

– Engem viszont bűnösnek akarsz tudni!

– A te szellemed, Buttyó, nagyon veszedelmes! – csipogta. – Nem hiszem, hogy te magad gonosz volnál, de meggyőződésem, hogy lovat adsz a vérszomjasok alá. Lelked rajta!

– Lovat alájuk a hazugság ad, nem az igazság.

– Az igazság nem szőrszálhasogatás!

– Nekem aztán felesleges bizonygatnod. A puli nemzetség mindig arról volt híres, időtlen idők óta, hogy az igazságot szolgálta, nem saját magát. Mi aztán soha nem a magunk hasznát lestük, mint némelyek mostanság. Nem győznek a vérkorszakra emlékeztetni, számokkal dobálózni, csak hogy magukat fényezzék. Vakulj, házilény!

– Kire gondolsz? A szamárra?

– Például.

– Érte tűzbe tenném a szárnyam. Csupaszív, áldott jó teremtés.

– Jónak jó, csak nem lát messzebb az orránál. Ha ragaszkodna az igazsághoz, mindenki jobban járna. Ő kezdett először százezrekről beszélni. Meg csirkézésről beszélni. A mangalica csak kapva kapott rajta. S a maga hasznára aztán még megcifrázta.

*

Mangalica asszonyság idegesen járkált fel s alá; addig-addig, míg rá nem lépett az egyik

malacára. Emez álmában felvisított, de úgy, hogy még magát is felébresztette.

– Mama, miért nem alszol? – röffentett.

– Mert nem tudok, aranyoskám.

– Valaki bántott?

– Így is mondhatjuk. Van az állatseregletben egy áruló, és nem tudom, ki lehet az.

– És ez baj?

– Nagyon nagy baj! Mindent okosan kiterveltem, ügyesesen elvégeztem, egy szál magamban, apád nélkül, s most minden egy csapásra összeomolhat.

– Mama, én is árva vagyok?

– Mint ki?

– Mint a csúf kiskacsa.

– Nem. Neked itt vagyok én. És téged nem tagadott ki senki.

– És az én apám hol van, mama?

– Hát, hogy is mondjam…? – komorodott el még jobban mangalica asszony. – Jobb, ha tőlem tudod meg: megették.

A kismalac csak sokára szólalt meg ismét.

– Ki ette meg?

– Az ember.

– És minket is meg fog enni?

– Mindent megteszek, aranyoskám, hogy ne egyen meg!

A koca igyekezett minél megnyugtatóbb bizakodással nézni malacára. Azt a tervét csak nem árulhatta el neki – nehogy kikotyogja valamelyik házilénynek –, hogy egyszer majd ráveszi az embert, ne egyen többé disznóhúst. Egyen inkább több libát! Vagy ha kevés, egyen lovat! Sokkal egészségesebb!

– Az ember hatalmasabb nálad? – kérdezősködött tovább csemetéje.

– Azon igyekszem, hogy ne legyen hatalmasabb!

A kismalac ezen megint elgondolkodott. Aztán behunyta szemét, látszólag minden fontosat megtudott. Ám kisvártatva csak felvetette:

– Mondd csak, mama! Te szereted a csúf kiskacsát?

– A magam módján – röffentett a mangalica koca.

– Ez mit jelent?

– Ez azt jelenti, kisfiam, hogy igazából csak titeket szeretlek.

– Akkor miért teszel meg mindent őérte?

– Mert ő hatalom.

– Hiszen ő kisebb még nálam is!

– Nem. Nagyobb még nálam is!

– Ez hogy lehetséges, mama?

A mangalica hosszan vakargatta a fejét. Végül csak belefogott.

– Hát úgy, hogy neki különleges története van – magyarázta. – Rémisztő és megható. És a házilények semmit nem szeretnek úgy, mint a rémisztő, egyszersmind megható történeteket. Nagyokat szörnyülködni és nagyokat sírni hozzá. Nincs még egy hozzá hasonló lény ebben az állatseregletben, aki elmondhatná, hogy egy hajdani nemzetségnek az utolsó sarja. És aki azt is elmondhatná, hogy az édes szülei meg seregnyi hozzátartozója milyen borzalmas körülmények között végezték. De ha akad is még efféle, az okosabb fajta házilények egyik legfontosabb feladata ezen a világon, hogy ezeket a szerteágazó, sehova sem vezető történeteket mind elfelejtessék a butábbakkal; hiszen az állatok zöme e tekintetben pontosan ugyanolyan, mint az ember: csak megzavarja, ha egyszerre túl sokféle elbeszélésre kell odafigyelnie. Érted-e, kismalacom? – mosolygott le a mangalica koca.

– Értem, mama!

– Mert az én fajtám vagy! Okos! Ezért még azt is elmondom neked, hogy a buta lényekért, nekünk, okosoknak, még ennél is többet illik tennünk: a megőrzött történetet, hogy soha ne legyen unalmas, meg hogy mindig elfelejtethesse az összes többit, szüntelenül cifrázni kell. Minél nagyobb és minél újabb iszonyatok tarkítják, annál erősebben lehet vele hatni, s mi másért, mint éppen ezért van szükség erre a történetre. Hiszen minél erősebben hatsz, annál nagyobb a hatalmad!

– Ezért hatalom a csúf kiskacsa…

– Pontosan! – hunyorgott a mangalica, s büszkeségtől feszülő mellkassal meglegyintette

malaca buksiját. – És ebből a hatalomból kanyarítottam én magunknak. Mert ez a világ már csak ilyen: az senkit sem érdekel, hogy az apádból kolbászt csináltak. Az nagyon „szimpla” ügy, nagyon „uncsi”, ahogy a faragatlan nép mondja. Ám ha én jól sáfárkodom az Egyetlen Történettel, az olyan, mintha varázskulcsot nyomtak volna a kezembe. Szabad bejárásom van a hatalomba, az éléstárakba, a kincseskamrákba, sőt, a fejekbe és a lelkekbe is! Persze, ha valakinek csak szíve van, mint a szamárnak, de esze nincs hozzá, az semmire sem viszi a történettel. Azt a történet felzabálja.

*

*

*

A gólya és a béka

A gólya éppen a béka mellett fékezett le az iszapos tóparton. Emez eddig csodálattal figyelte, milyen gyönyörűen suhan a hatalmas test a levegőben, majd billen egyszeriben hátra, repdesnek méltósággal a kitárt szárnyak, s az előre meresztett lábak hogyan vetik meg magukat a puha fövenyen.

– Most megvagy! – kelepelte a gólya.

– Most meg – brekkentett a béka.

– Nem is próbálsz menekülni?

– Már miért?

– Hogy mentsed a bőröd.

– Semmi esélyem.

– Akkor is meg kellene próbálnod! Így megfoglak, bekaplak, véged. Úgy meg, ki tudja, mi minden történhet még. Lehet, hogy megbotlok. Lehet, hogy meglátok egy másik békát. Egy sokkal kövérebbet.

– Na, azért én sem vagyok olyan sovány!

– Éppenséggel nem vagy, de biztos, hogy van a világon nálad kövérebb.

– Biztos.

– No, akkor ugrasz?

– Nem.

– És miért nem?

– Nem tudom... Valahogy… nem látom értelmét.

– Mert hitetlen vagy!

– Ezt nem hinném. Inkább csak rosszak a ösztöneim. Minden normális, úgy értem, egészséges béka, ha lát egy gólyát a magasban körözni, beugrik a vízbe, elbújik a nád közé, a sás közé, a hínárosba, vagy épp egy kő alá. Én meg még a számat is tátva felejtettem. Tulajdonképpen csodálatos teremtés vagy! Ilyen gyönyörű látványt! Legfeljebb csak a naplemente fogható hozzád!

A gólya becsukta szemét. Hosszasan, mint aki sütkérezik. Aztán megrebbentette szárnyát.

– Megtennél egy szívességet?

– No? – emelte fel tekintetét a béka.

– Ne mondjál nekem ilyen szépeket! Nekem fiókáim vannak! És ugorj legalább egy kicsikét. Ilyen pindurkát! – Kitátotta csőrét úgy fél arasznyira. – Nem úgy, mint neked, nekem nagyon is jól működnek az ösztöneim. Ha olyan jámborul viselkedsz, mint egy döglött hernyó, képtelen vagyok bekapni téged!

– Sajnálom. Nem adhatok mást, csak mi lényegem.

– Hogy mondod?

– Nem adhatok mást, csak mi lényegem.

– Aha. Saját?

– Nem éppen. Egy nagy magyar költőtől vettem.

– Aha. – A gólya nagyot sóhajtott. – Hát akkor nekem kell erőt vennem magamon.

Kihúzta magát, jó feszesre, peckesre, s fenyegetőn lépdelt erre meg arra. Megkerülte a békát.

Amikor a háta mögé ért, jó erősen összecsapta csőrét. Békák ugrottak rémülten itt is, ott is a tóba. A mi békánk reszketett, mint a nyárfalevél, ám meg nem mozdult.

A gólya a csőrét csóválta.

– Tulajdonképpen mi a becsületes neved? Remélem, varangy…

– Dehogy. Kecskebéka.

– Na, még ez is!

Égnek emelte a csőrét, s olyan nekikeseredve kelepelt, ahogy a faluvégi kutya tudott nagy bánatában vonítani.

– Ha neked jobban esne úgy, hívhatsz varangynak – kvartyogta ekkor a béka. S ha éppenhogy csak, ha egy hangyányit is, de megmoccant. A gólya azonban nem vett tudomást róla, annyira magával ragadta az önfeledt kereplés. A béka megrendülten hallgatta. Aztán halkan, átszellemülten kvartyogni kezdte:

Kémény tetején kelepel a gólya,

Fészkét gallyakból, kis ágakból hordja.

Belseje néhány puha-pihe szalma,

Gólyafiókák kicsi birodalma.

A gólya dermedten állt, égnek tátott csőrrel. Mikor a kvartyogás abbamarad, kissé oldalra billentette fejét. A béka bátortalanul közelebb ugrott hozzá. Tekintette végigszaladt a két vörös nádszálon, a fehér és fekete tollak fedte domboldalon, a magasba meredő kígyónyakon, fel, egészen a elpárásodó gyöngyszemig. Akkor újra éneklésbe fogott.

De mikorra aztán vége van a nyárnak,

Felnőnek a gólyák, csak az őszre várnak.

Messzire szállnak, napsütötte délnek,

Övék már az egész világ, mégis visszatérnek.*

A gólya méltóságteljesen bólintott.

– Ez már csak így van. Mindig visszatérünk.

A béka köhintett.

– Nagy jót tennél velem, ha elfogadnád az áldozatom. Muszáj megélned, s fiókáidnak is muszáj megélniük a holnapot! Hogy vissza tudjatok majd jönni. Hozzánk.

– Ugyan, hol lennél te már akkor?! Százszor megeszlek, százszor kiköplek.

– Úgy értem, a békákhoz. Békák itt akkor is lesznek, ha én már nem leszek.

– Hogyan is volt a második strófa?

A béka hátraugrott, fejét megemelte, így énekelt.

De mikorra aztán vége van a nyárnak,

Felnőnek a gólyák, csak az őszre várnak.

Messzire szállnak, napsütötte délnek,

Övék már az egész világ, mégis visszatérnek.

Kvartyogása bejárta az eget és a földet. A gólya becsukott szemmel hallgatta, aztán szaporán lépett néhányat napsütötte délnek. Szárnyát meglebbentette, s mintha meleg légfuvallat reppentené fel, már fenn is volt a magasban. Ott körözött, éhesen, boldogan.

A béka révülten várt egy darabig, aztán apró sóhaj kíséretében kinyitotta szemét. Pislantott néhányat, mint aki nem jól lát. Felszökkent, a levegőben megfordult, háttal érkezett vissza. De úgy sem látott senkit.

Placcs, beugrott a tóba, egyenest a nádas sűrűjébe. Szaporán beásta magát az iszapba, megbújt egy jókora kő alá.

Aztán megéhezett.

Kievickélt s bekapott néhány kövér szúnyogot.

A gólya nem merte szemügyre venni, levelit, vagy mit visz fiókáinak.

* Gryllus Vilmos dalszövege